

**ЭРЭСЭН ФЕДЕРАЦ
РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ**

ХальмгТанһчин сурһулин
болн номин министерств
Министерство образования и науки
Республики Калмыкия

ЗАМЕСТИТЕЛЬ МИНИСТРА
358000, Республика Калмыкия,
г. Элиста, ул. А.С. Пушкина, 18
Телефон: (84722) 3-41-84
Факс: (84722) 3-41-84
E-mail: mon-rk@mail.ru

Руководителям муниципальных
органов управления образованием
в районах и г. Элиста

«27» 12 2016 г. № 5461

В целях подготовки к проведению итоговой аттестации по предметам региональной компетенции «калмыцкий язык» и «калмыцкая литература» за курс основного общего и среднего общего образования в 2016 – 2017 учебном году Министерство образования и науки Республики Калмыкия направляет:

- открытые билеты по калмыцкой литературе (11 класс);
- открытые билеты по калмыцкой литературе (11 класс, экзамен в щадящем режиме);
- открытые билеты по калмыцкому языку (11 класс, экзамен по выбору);
- открытые билеты по калмыцкой литературе (9 класс, экзамен по выбору).

Приложение: 34 л.

Т.И. Питкиева

11-гч класс. Хальмг утх-зохъял

1 - вариант

I. Калян Санжин «Теегтэн нерэдсн частр» поэмн тасрха айслууж умшгн.

Тег мини, теегм,
Теңкэн уга эңкр.
Асрад - өскөн чамаһан
Альд би мартхв!
Сарари сөөһим мануллач,
Салькарн өлгөһим саатуллач,
Нарни алтн уургарн
Намаг увжад өсклэч...
Альвлин адрад оольдг
Андн оран толһад
Алды уга хайдг
Адучд бахтж йовлав.
Шүрүн килһсн арһмжиг
Шунж, кесг эвклэв.
Ора мөрнэ толһад
Ол сааж цөөдлэв.
Хама һазрт йовб чигн
Хальмг теегм сангдна,
Халуч зүркм телүж,
«Хэрнэв!» гиж аздлна.

II. Сурврумудт хэрү өгтн:

1. Калян Санж кезэ төрсмн?
2. Калян Санжин төрсн һазр - усна нер чикэр заатн.
3. Эн үүдэврмүдин жанринь йилһтн:
 - «Баатр багшин өөнд»
 - «Тамара»
 - «Теегтэн нерэдсн частр»
 - «Хальмг келн»
 - «Теегин баатр»
4. «Тамара» гидг үүдэврэн шүлгч кенд нерэдсмн?
5. «Теегтэн нерэдсн частр» гидг үүдэвртэн шүлгч ямаран седв босхжана?
6. «Хальмг келн» гидг үүдэврн учр-утх нээлһтн.

III. «Хальмг тег» гидг төрэр ахр текст тогтатн, амн үгэр келж өгтн.

1. Хальмг күүнэ жирһлд тег ямаран орм эзлнэ?
2. Хальмг теегт нерэдсн билгтнрин ямаран үүдэврмүд тадн меднт?
3. Хальмг тег тана жирһлд ямаран орм эзлнэ?

11-гч класс. Хальмг утх-зохъял

2 - вариант

I. Эрнжэнэ Константина «Аңһучин көвүн» гидг түүкин тасрха айслуиж умшгн.

Зуухст, цандгудг хурен хурин тогтал усн буслм зуна халун өдр. Иим халун өдриг хальмг улс «ноха һаңһым халун» гиж келдмн.

Күн сүүдр темцэд, толһаһан бүркцхэнэ. Үкрмүд сүүлэн хүрүлэд, тесж бээж чадад, шоодраглад гүүлднэ. Хөд нег-негнәннь сүүдрт толһасан буштулад, шооһад эңклэд зогелдна.

Хаалһар, халцха һазрар нүцкн көлөр ишкж йовж болхш: хээрэд, хуухлад, цонаһад бээнэ. Зо деегүр жирлзсн жирлһнэ бийнь эн халунд хээлжэх бээдлтэ, тег тегр хойрин хоорндаһур медг-үлг жирлзнэ.

Һал үдин алдн. Буслжах хэсенэс һарчах ур мет аһар ам-хамрар орж ирвлзнэ.

Һаңһр-һаңһр гихэд нег темэтэ күн ардан көвүһән сундлсн Нармин Күнкрг өөдлэд, совр-совр хатрад йовна. Темэнэ өмн бөкнднь хойр бу сольвад дэвүрлэтэ: негнь – мөһлцг хорһлжн сумар хадг, негнь -- үүрмг бурчгар хадг хйор амта хавал.

Буульдг яр-шар иңгн тасрхан уга бууляд, хээкрэд, негл мордж йовх күүкн кевтэ эгзңнэд ууляд йовна.

II. Сурврмудг хэрү өгтн:

1. Эрнжэнэ Константин кезэ төрсмн?
2. Эрнжэнэ Константина төрсн һазр - усна нер чикэр заатн.
3. Эн үүдэврмүдин жанринь йилһтн:
 - «Хойр зүркн»
 - «Элстин уласд»
 - «Аңһучин көвүн»
 - «Һалан хадһл»
 - «Байн тег»
4. «Аңһучин көвүн» гидг үүдэврин һол дүр заатн.
5. «Һалан хадһл» гидг үүдэвртән түүрвөч ямаран һол төрмүд босхжана?
6. «Хойр зүркн» гидг үүдэврин учр-утх цээлһтн.

III. «Хальмг авьясмуд» гидг төрэр ахр текст тогтатн, амн үгэр келж өгтн.

1. Хальмг авьясмудын тускар тадн ю меднт?
2. Хальмг авьясмудын тускар бичсн үүдэлтнриг заатн.
3. Ямаран авьясмуд тана өрк-бүлд күцөгднэ?

11-гч класс. Хальмг утх-зокъял

3 - вариант

I. Санһжин Босян «Теегм» гидг үүдэврин тасрха айслулж умштн.

Ээжинм альхн болгсн
Энкр төрсн теегм –
Оньдин мини дүүжнм,
Оньдин мини шивэм.
Умш элсн болһнлань
Өвкрин көлсн зуурата,
Уняртсн шарлжта аһарлань
Экинм уург холята.
Цадх өлсх хойрадм
Чилгч уга булгм,
Даарх, көрх кемдм
Даңгин халута һулмтм.
Ө-шуһу модн,
Өндр уул угаһар
Давста нурһн деерән
Тегш халцхадан өсклэ.
Орчлңгин сонһн хамгиг
Үзхдм герлән зүүлһлэ,
Олыг дахад йовхдм
Өвр деерәсн буулһла.

II. Сурврумудг хэрү өгтн:

1. Санһжин Бося кезэ төрсмн?
2. Санһжин Босян төрсн һазр - усна нер чикәр заатн.
3. Эн үүдэврмүдин жанринь йилһтн:

«Теегм»
«Һурвн хурһн»
«Хальмг цэ»
«Наташа Качуевская»
«Өнчнэ кишгнь өвртнь»

4. «Өнчнэ хөвнь өвртнь» гидг үүдэврин һол дүринь заатн.
5. «Төрсни күүкд» гидг дегтртән түүрвөч кенэ тускар бичсми?
6. «Теегм» гидг үүдэврин учр-утх цээлһтн.

IV. «Хальмг цэ» гидг төрәр ахр текст тогтатн, амн үгәр келж өгтн.

1. «Цэ шиңгн болв чигн хотын дееж» гиж юн учрар келгднэ?
2. Хальмг цээд нерәдгдсн ямаран үүдэврмүд меднт?
3. Тана өрк-бүлд хальмг цээһин ямаран авъясмуд күцөгднэ?

11-гч класс. Хальмг утх-зохъял

4 - вариант

I. Доржин Баснгин «Теегин цолд» гидг келврин тасрха айслууж умигтн.

Кир- кемжэн уга өргн көдэ теегин нурһн кевтэн адрг садрг хойрар кондц, ут уга дүүрц. Цагин бээдл ора болчкад жора билэ. Амн цээм һаңта халун салыкна үлэлһнд өөдлж, аһарт халһрен, будцһрен шар тоормиг дахж, бас мини хотна ишкэ гермүдин уган өөд хадж цоонгржасн болх.

Дөрвн үзг, нээмн зовкд э - чимэн уга, таг таңхм дүлэ, уудьврта цаһан күдн уняртж, зунын цунцг халун хар хурмиш гериг шарж, амнд шүлсн өткрэд, салыкнд шатсн урл зөркэтэд, сүүдр дахж сунж кевтсн нохан шүлснь хагсад, кинь давхцад һанняд ирхлэ, чачрлдг сүүдр олдшго, цаңһсн ундан хэрүлдг усн күртдго, келсэн арчдг альчур уга, келэн халун шораһас хальчлдг башмг уга кеерин күүнэ седкл ямаран кевэр бүтцгүрдг болх?

II. Сурврмудт хэрү өгтн:

1. Доржин Басн кезэ төрсмн?
2. Доржин Баснгин төрсн һазр - усна нер чикэр заатн.
3. Эн үүдэврмүдин жанринь йилһтн:
 - «Туурмж»
 - «Эзн»
 - «Тоһруна туск баллад»
 - «Теегин цолд»
 - «Чик хаалһ»
4. «Туурмж» гидг үүдэврэн түүрвэч кенд нерэдсмн?
5. «Теегин цолд» гидг үүдэвртэн түүрвэч ямаран тор босхжана?
6. «Эрэсэн төлэ» гидг үүдэврин учр-утх цээлһтн.

III. «Төрсн һазрм» гидг төрэр ахр текст тогтатн, амн үгэр келж өгтн.

1. Күүнэ жирһлд төрсн һазр ямаран чинр зүүжэхинь хальмг бичэчириин үүдэврмүдэр дамжууж цээлһтн.
2. Төрсн һазр-уснаннь тускар келж өгтн.
3. Тана аэмгэ нертэ улсин нерд заатн.

11-гч класс. Хальмг утх-зокъял

5 - вариант

I. Тачин Анжан «Салдсин эк» гидг түүкин тасрха айслуиж умшгн.

Иигэд сөөнь өрөл давтл Баранкинд нэр шуугв. Өмтн тарад, хэрхмн болад ирхлэ, Баранк босад:

- Нэ, күүкд минь, «үгинь - утхтань сэн, нээрин - ахрнь сэн» гиж келдг. Нааран цуглрж ирэд, дээнэ келэр йовад, менд ирснднь байрлад, Бембэд нерэдсн нээрт орлцсндтн ханжанав. Мана өмн кех - күцэх ик төрмүд бээнэ. Көдлмшэрн, зуг көдлмшэрн орн-нутган дөнж, өөдэн хархднь тулг болх улс - таднт. Олн таднан үзэд бээхлэрн, Саһан үзсн болад, урд үзсн му тоотан цугинь мартнав.

Биитн ода чигн таднларн хамдан сээхн жирһлин тосхлтд орлцх арһтав. Хойр көлм хооран хэртл, эн хойр харм атхдган ууртл таанртан, үрдүдтэн, нүдн - амн болад йовх седклтэв, юңгад гихлэ, би - салдсин экв, - гиж келэд, Бембин ээм түшэд, Баранк босв.

II. Сурврмудг хэрү өгтн:

1. Тачин Анжа кезэ төрсмн?
2. Тачин Анжан төрсн һазр - усна нер чикэр заатн.
3. Эн үүдэврмүдин жанринь йилһтн:
 - «Дармин хар толһа»
 - «Хальмг келн»
 - «Эцкин сүл бичг»
 - «Мини тулг»
 - «Багштан»
4. «Саһин көвүд» гидг үүдэврэн түүрвэч кенд нерэдсмн?
5. «Салдсин эк» гидг үүдэвртэн түүрвэч ямаран төр босхжана?
6. «Дармин хар толһа» гидг үүдэврн учр-утх цээлһтн.

III. «Гөрэсн – теегин ан» гидг төрэр ахр текст тогтатн, амн үгэр келж өгтн.

1. Гөрэснэ тускар ю меднг?
2. Эн аңгиг харлһна төлө Хальмг Таңһчд ямаран керг күцэгднэ?
3. Гөрэснд нерэдгдсн ямаран үүдэврмүд тадн умшлт?

11-гч класс. Хальмг утх-зожъял

6 – вариант

I. Нармин Морхажин «Хар келн тоһрун» гидг романа тасрха айслулж умштн.

Өргн тег эңгдэн көкрэд, намчрад одсн бээнэ. Теңгр йир цегэн, деер көкрнэ. Тенд – эдүкн күрисн өндр толһа деер – хар шовун хан ширэдэн суусншң делгү теегэн харвад, живрэн сөвсн сууна.

Моһа мет матхлзж гүүсн, оһн судл-шиирэн бийэсн иигэн-тиигэн салһсн һашун Сала гидг һолын белчрэр эргэд, нег цөөкн баран һарад ирв. Өмн бийднһ – хойр-һурвн мөртэ күн, дарунь цар, темэ татсн тергд, ардаснь ацата үкр туусн, ардан темөһән көтлсн мөртэ улс дахлдв.

Өмн йовсн улсас негнь тасрад, довтлад һарад одв. Күлг түүг эрен мет жора сулдсиг олзлад, шивсн шавр мет шуугад одв. Деернһ суусн күн чһгн хаврин аһарт согтсн, хальгсн зүркән бэрж эс чадсн кевтэ, саглрсн үсән сержңсн салькнд делсэд, һасн мет шовав.

II. Сурврмудг хэрү өгтн:

1. Нармин Морхаж кезэ төрсмн?
2. Нармин Морхажин төрсн һазр - усна нер чикэр заатн.
3. Эн үүдэврмүдин жанринь йилһтн:

«Санж»
«Эңгин нег көвүн»
«Манц һол»
«Хар келн тоһрун»
«Сталинград»

1. Нармин Морхаж номин халхар ямаран төрэр шинжт кесн билэ?
2. «Хар келн тоһрун» гидг үүдэврин һол төрнһ цөөлһтн.
3. «Сталинград» гидг үүдэврин учр-утхинь цөөлһтн.

III. «Дөрвн зүсн мал» гидг төрэр ахр текст тогтатн, амн үгэр келж өгтн.

1. Кезэн-кезэнэс нааран хальмгуд асрж йовсн дөрвн зүсн малын тускар келж өгтн.
2. Хальмг тохма малын тускар ю меднт?
3. Малч күүнэ эрдмд нерэдгдсн ямаран үүдэврмүд меднт?

11-гч класс. Хальмг утх-зокъял

7 - вариант

I. Көглтин Даван «Ухана буцлт» гидг поэмин тасрха айслулж умшгн.

Худгшң нүк малтж,
Өтрлж цуг алвтарн,
Отг-нутг, ээмгэри
Орж бүгтх болв.
Темдгтэ туужд үлдсн
Төр өдрэс авн
Төмр шовуна харлсн
Төрскн нутг өтрлж,
Һазр дор орж,
Һаслң зовлң эдлж,
Сохр нумн кевтэ,
Солң герл үзлгө
Нар, хавр, ноһа,
Намчрсн цецгүд мартж,
Көк теңгрин дүр,
Көгшиднь зүүдндән үзж,
Көөркс, удан бээв ...

II. Сурврмудт хэрү өгтн:

1. Көглтин Дава кезэ төрсмн?
2. Көглтин Даван төрсн һазр - усна нер чикэр заатн.
3. Эн үүдэврмүдин жанринь йилһтн:
«Сар-Герл»
«Өмтин сээхн апрель»
«Үннэсн цөкрсн угав»
«Ухана буцлт»
«Жаңһр, Хоңһр альдвт»
4. «Сар-Герл» гидг үүдэврэн түүрвэч кенд нерэдсмн?
5. «Ухана буцлт» гидг үүдэвртән түүрвэч ямаран төр босхжана?
6. «Герэсн» гидг үүдэврин учр-утхинь цээлһтн.

III. «Баатрлыг дуулвр «Жаңһр» гидг төрэр ахр текст тогтати, ами үгэр келж өгтн.

1. Баатрлыг дуулвр «Жаңһрин» тускар тадн ю меднт?
2. Жаңһрин баатрмудын нерд заатн.
3. Нертэ жаңһрчнрин нерд заатн.